

HISTORIJA-POVIJEST

CILJEVI I ZADACI NASTAVE HISTORIJE

CILJ

Cilj izučavanja historije od I do IV razreda opšte gimnazije jeste da se učenici upoznaju sa historijskim fenomenima u razvoju ljudskog društva u svjetskim, evropskim i bosanskohercegovačkim okvirima i spoznaju tok i razvojni put kojim je ljudsko društvo prošlo kroz različite historijske epohe .

ZADACI

- da učenici steknu pravilnu predstavu o historiji kao nauci i nastavnom predmetu ;
- da sagledavanjem političkog, ekonomskog i kulturnog razvoja učenici steknu predstavu o glavnim fenomenima u razvoju čovječanstva u različitim historijskim epohama i o njihovim glavnim obilježjima ;
- da kod učenika razvije duh tolerancije i demokratsko pravo na različita mišljenja;
- da učenik stekne predstavu o Bosni i Hercegovini kao integralnom djelu evropske i svjetske zajednice ;
- da kod učenika razvije spoznaju o okruženju u kojem živi i pomogne mu u boljem razumijevanju savremenog društva i njegove historijske uvjetovanosti,
- da učenike osposobi za samostalno korištenje historijskih izvora, zasnovanih na naučno - historijskim činjenicama ;
- da učenika upozna sa "zanatom " historičara i raznovrsnim izvorima saznanja.

PRVI RAZRED

2 časa sedmično - 70 časova godišnje

ZADACI

- da se učenici upoznaju sa nastankom, razvojem i životom čovjeka u prahistorijskom dobu;
- da se učenici upoznaju sa raspadom rodovskog društva i formiranjem najstarijih država na prostoru Bliskog istoka ;
- da se učenici upoznaju sa razvojem grčkih polisa - država i sa njihovim aristokratskim i Demokratskim uređenjem;
- da se učenici upoznaju sa nastankom i razvojem Rimske imperije kao najorganizovanije države robovlasničkog društva;
- da se učenici upoznaju sa životom, običajima i kulturom Ilira u starom vijeku na prostorima BiH i Balkanskog poluostrva;

I RAZRED

2 časa sedmično - 70 godišnje

PROGRAMSKI SADRŽAJ SA ORJENTACIONOM DISTRIBUCIJOM ČASOVA

Pregled programskih sadržaja	sati za obradu	ostali tipovi sata
I Uvod u historiju		3 1
II Prahistorija	6	4
III Narodi Starog istoka	8	4
IV Stara Grčka	12	6
V Stari Rim	12	6
VI Naša zemlja u antičko doba	4	2

I RAZRED

1. UVOD U HISTORIJU

4

- 1.1. Pojam, predmet i podjela historije
- 1.2. Historijski izvori, periodizacija historije
- 1.3. Računanje vremena

Učenik treba da :

- se upozna sa zadatkom historije,
- da se upozna sa historijskim izvorima,
- da zna računanje vremena.

2. PRAHISTORIJA

10

- 2.1. Kameno doba: Čovjek u razdoblju starijeg i srednjeg kamenog doba
- 2.2. Kameno doba: Čovjek u razdoblju mlađeg kamenog doba
- 2.3. Metalno doba
- 2.4. Raspadanje rodovskog društva
- 2.5. Vjerske predstave i umjetnost prahistorijskih ljudi.
- 2.6. Prahistorijska nalazišta na tlu BiH.

Učenik treba da:

- se upozna sa nastankom i razvojem ljudskog društva u prahistoriji.

3. STARI ISTOK - PRVE CIVILIZACIJE

12

- 3.1. Narodi i države Starog Istoka – žarišta visokih kultura
- 3.2. Egipatska država
- 3.3. Religija naroda starog Istoka
- 3.4. Mezopotamija: Sumer, Akad, Babilon, Asirija
- 3.5. Fenikija, Palestina, Perzija
- 3.6. Indija, Kina
- 3.7. Kultura naroda starog Istoka, sistem starih pisama
- 3.8. Filozofija, građevinarstvo, umjetnost, književna.

Učenik treba da:

- se upozna sa najstarijim civilizacijama, se upozna sa kulturom starih civilizacija.

4. STARA GRČKA

18

- 4.1. Egejski svijet: Kreta, Troja, Mikena
- 4.2. Doseljavanje grčkih plemena
- 4.3. Homersko doba,
- 4.4. Razdoblje velike kolonizacije
- 4.5. Nastajanje polisa: Sparta
- 4.6. Nastajanje polisa: Atena
- 4.7. Grčko – perzijski ratovi
- 4.8. Sukob Sparte i Atene - Peloponeski ratovi
- 4.9. Kultura i umjetnost starih Grka
- 4.10. Stvaranje Makedonskog Carstva
- 4.11. Aleksandar Veliki i raspad njegove države
- 4.12. Helenizam i njegova kultura

Učenik treba da:

- se upozna sa nastankom grčkih polisa,
- zna aristokratsko i demokratsko uređenje polisa, upozna se sa nastankom Makedonskog carstva, upozna se sa grčkom i helenističkom kulturom.

5. RAZVOJ RIMSKE DRŽAVE

18

- 5.1. Najstarije kulture na Apeninskom poluostrvu
- 5.2. Doba kraljeva (počeci i uspon Rima)
- 5.3. Uvođenje Republike
- 5.4. Uspostava rimske vlasti na području Sredozemlja
- 5.5. Rim i njegov uspon u doba Republike
- 5.6. Društvene suprotnosti, sukobi i pokušaji reformi
- 5.7. Građanski ratovi
- 5.8. Doba ranog carstva: Principat
- 5.9. Kriza Rimskog Carstva
- 5.10. Preobražaj Carstva: Dioklecijan i Konstantin
- 5.11. Podjela carstva, najezda barbara i pad Zapadnog Rimskog carstva
- 5.12. Kultura i umjetnost

Učenik treba da:

- se upozna sa Rimskom državom kao najorganizovanijom robovlasničkom državom,
- se upozna sa historijom Rimske države, njenim krizama, podjelom i propašću,
- se upozna sa rimskom kulturom.

6. NAŠA ZEMLJA U ANTIČKO DOBA

6

- 6.1. Ilirska plemena, dodiri Ilira sa Grcima i Rimljanima
- 6.2. Ratovi Rimljana sa Ilirima, uspostavljanje rimske vlasti.
- 6.3. Romanizacija, osnivanje gradova, gradnja cesta, eksploatacija rudnog blaga.
- 6.4. Religija, život i običaji Ilira

Učenik treba da zna:

- ko je naseljavao prostor BiH, porijeklo imena Bosna,
- se upozna ko je upravljao područjem B i H i tadašnjom kulturom,
- se upozna sa propašću antičke civilizacije,
- zna seobu naroda i dolazak Slavena na Balkansko poluostrvo.

II R A Z R E D

2 časa sedmično – 70 godišnje

Z A D A C I

- da se učenici upoznaju sa svijetom prije pojave Islama;
- da se upoznaju sa osnovnim karakteristikama feudalnih društveno-ekonomskih odnosa;
- da se učenici upoznaju sa nastankom i razvojem bosanske države u srednjem vijeku;
- da se učenici upoznaju sa osvajanjem Osmanlija na balkanskom poluostrvu i sa društveno - političkim promjenama sa njihovim osvajanjima;
- da se učenici upoznaju sa geografskim otkrićima i sa njihovim posljedicama;
- da se učenici upoznaju sa tekovinama francuske građanske revolucije i njenim značajem;
- da se učenici upoznaju sa specifičnim položajem BiH od XVI do XVIII vijeka;
- da se učenici upoznaju sa velikim tehničkim otkrićima, industrijskom revolucijom;
- da se učenici upoznaju sa tekovinama građanskih revolucija,
- da se učenici upoznaju sa borbom BiH za autonoman položaj u okviru Osmanskog carstva,

PROGRAMSKI SADRŽAJ SA ORIJENTACIONOM DISTRIBUCIJOM ČASOVA

Tipovi sati	sati za obradu	ostali
I Evropa i arapski svijet u ranom feudalizmu	5	3
II Južnoslavenski narodi u ranom feudalizmu	3	1
III Evropa u vrijeme razvijenog feudalizma	3	2
IV Nastanak kapitalističke privrede i promjene u kulturi	3	1
V Bosna u vrijeme razvijenog feudalizma	8	3
VI Osmansko Carstvo od XV do XVIII vijeka	4	2
VII Bosna i Hercegovina od XV do XVIII vijeka	3	2
VIII Bosna i Hercegovina u prvoj polovini XIX vijeka	5	2
IX Južnoslavenske zemlje u prvoj polovini XIX vijeka	2	2
X Evropa od XVIII do sredine XIX vijeka	4	2
XI Evropa od sredine XIX vijeka do 1878. godine	4	2
XII Bosna i Hercegovina od sredine XIX vijeka do 1878. godine	3	1

- 66 časova obrade i ponavljanja i utvrđivanja
- 2 časa sistematizacije gradiva
- 2 časa posjete kulturno – historijskim spomenicima

NAPOMENA Prilikom izvođenja nastave historije, uspostaviti korelaciju sa predmetima Bosanski, srpski i hrvatski jezik i književnost, Likovna, Muzička kultura, Geografija i Historija religija.

1 EVROPA I ARAPSKI SVIJET U RANOM FEUDALIZMU **8**

- 1.1. Velika seoba naroda. Formiranje germanskih država na teritoriju zapadnog Rimskog carstva. Franačka država.
- 1.2. Opće karakteristike feudalizma, vazalni odnosi, feud, vlastelinstvo, feudalna društvena ljestvica.
- 1.3. Bizantsko carstvo. Bizantska kultura. Karolinški renesans.
- 1.4. Svijet pred objavu Islama: društveni i privredni odnosi, objava i širenje Islama u vrijeme Poslanika Muhameda.
- 1.5. Teritorijalno širenje u vrijeme prvih halifa, Omejada i Abasida, kulturno - civilizacijski značaj Islama.

Učenik treba da se:

- upozna sa ranim feudalizmom i stvaranjem država na teritoriji Zapadnog Rimskog carstva,
- upozna sa historijom Vizantije,
- upozna sa nastankom Islama i njegovim teritorijalnim širenjem.

2. JUŽNOSLAVENSKI NARODI U RANOM FEUDALIZMU **4**

2.1. Doseljavanje Južnih Slavena na Balkansko poluostrvo i oblast istočnih Alpa, život u staroj postojbini, religija i društveni odnosi, uzroci i pravci seobe. Naseljavanje Balkanskog poluostrva.

2.2. Formiranje plemenskih saveza, prvi podaci o srednjovjekovnoj Bosni.

3.3. Hrvatska, Raška, Duklja i Makedonska ranofeudalna država.

Učenik treba da:

- se upozna sa naseljavanjem južnih Slavena na Balkan i stvaranju prvih država,
- zna kada se javljaju prvi podaci o srednjovjekovnoj Bosni i njen nastanak kao države.

3. EVROPA U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA **5**

3.1. Obilježja proizvodnje i društveni odnosi, opći privredni napredak, nastanak i razvoj gradova, začeci robne privrede.

3.2. Društveni pokreti i sukobi: heretički pokreti, sukob gradova i feudalaca, promjene na selu i seljački ustanci.

3.3. Krstaški ratovi kao vojni, vjerski i kolonizacijski pokreti Evropljana na Bliski istok, uticaji.

Učenik treba da se:

- upoznaju sa karakteristikama razvijenog feudalizma, društvenim pokretima i krstaškim ratovima.

4. NASTANAK KAPITALISTIČKE PRIVREDE I PROMJENE U KULTURI **4**

4.1. Manufakturna proizvodnja, trgovina i bankarstvo, prvobitna akumulacija kapitala.

4.2. Velika geografska otkrića, kolonijalna osvajanja Evropljana, posljedice geografskih otkrića.

4.3. Humanizam i renesansa. Reformacija i katolička reakcija.

Učenik treba da :

- se upozna sa nastankom kapitalizma, velikim geografskim otkrićima i kulturom humanizma i renesanse.

5. BOSNA U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA **11**

5.1. Nastanak bosanske države, Bosna u vrijeme prvih banova,

5.2. Bosna u vrijeme bana Kulina i bana Mateja Ninoslava.

5.3. Crkva bosanska i njeno učenje, Katolička i pravoslavna crkva.

5.4. Dinastija Kotromanića, teritorijalno širenje Bosne (Stjepan II i Tvrtko I).

5.5. Društvo i privredni razvoj Bosne.

5.6. Bosna u XV vijeku (Tvrtko II i Stjepan Tomaš).

5.7. Politički slom srednjovjekovne bosanske države.

5.8. Kulturne prilike

Učenik treba da zna:

- o nastanku bosanske države, njenim banovima i kraljevima, teritorijalnom širenju,
- društvene, privredne, vjerske i kulturne prilike u srednjovjekovnoj Bosni.

6. OSMANSKO CARSTVO OD XV DO XVIII VIJEKA

6

- 6.1. Nastanak osmanske države i vrijeme njenih prvi vladara.
- 6.2. Uspon i moć Osmanskog Carstva
- 6.3. Spahijsko- timarski sistem, socijalne prilike, privredne prilike, razvoj gradova, migracije stanovništva i etničke promjene, širenje Islama.
- 6.4. Ratovi evropskih država protiv Osmanskog carstva: Kandijski i Bečki rat (1683-1699.), Osmanski ratovi (1727-1739. i 1788-1791.). Mirovni ugovori i posljedice.

Učenik treba da :

- se upozna sa historijom Osmanskog carstva i njegovim teritorijalnim osvajanjima,
- zna osvajanje Balkana od strane Osmanskog carstva i njegovom širenju na zapad.

7. BOSNA I HERCEGOVINA OD XV DO XVIII VIJEKA

5

- 7.1. Specifican položaj BiH u Osmanskom carstvu, upravno - teritorijalna podjela, društveni odnosi, privredne prilike, vjerska tolerancija, odžakluk timari, janjičari, kapetani, ajani.
- 7.2. Uspostavljanje Bosanskog ejaleta, Bosanski ejalet u XVII i XVIII vijeku.
- 7.3. Kulturno - prosvjetne prilike i nauka u BiH pod osmanskom vlašću.

Učenik treba da:

- zna o osvajanju Bosne od Osmanskog carstva, uspostavljanje Bosanskog ejaleta i prilike u njemu,
- zna o kulturo - prosvjetnim u Bosanskom ejaletu.

8. BOSNA I HERCEGOVINA U PRVOJ POLOVINI XIX VIJEKA

7

- 8.1. Refome u Osmanskom carstvu, pokusaj Porte da ukine vlast domaćeg plemstva u Bosanskom ejaletu, ukidanje janjičara.
- 8.2. Pokret Husein-kapetana Gradašćevića za autonomiju Bosne.
- 8.3. Hercegovina u vrijeme uprave Ali-paše. Ukidanje ajana i kapetana. Hatišerif od Gilhane i pokušaj njegovog provođenja.
- 8.4. Bune Bošnjaka protiv uvođenja tanzimata.
- 8.5. Intervencija Omer-paše Latasa u Bosni. Kraj bosanske političke moći.

Učenik treba da:

- se upozna sa reformama u Osmanskom carstvu,
- zna o pokretu za autonomiju Bosne i njegovim ciljevima,
- se upozna sa životom u Bosanskom ejaletu tokom XIX vijeka.

9. JUŽNOSLAVENSKE ZEMLJE U PRVOJ POLOVINI XIX VIJEKA

4

- 9.1. Položaj Hrvatske u sastavu Habsburške monarhije. Ilirski pokret, uzroci, tok i rezultati.
- 9.2. Južnoslavenske zemlje pod osmanskom vlašću. Izgradnja srpske i crnogorske autonomije.

Učenik treba da:

- se upozna sa historijom južnoslavenskih zemalja u prvoj polovini XIX vijeka,
- zna glavne činjenice o Ilirskom pokretu.

10. EVROPA OD XVIII DO SREDINE XIX VIJEKA

6

- 10.1. Pojava i vrste revolucija. Preduslovi za industrijsku revoluciju u Engleskoj, tehnička i naučna dostignuća u XVIII vijeku.
- 6.2. Manufakturna i industrijska proizvodnja, promjene u strukturi društva, ekonomski liberalizam.
- 6.3. Francuska građanska revolucija i njene posljedice. Napoleonova osvajanja i posljedice.
- 6.4. Revolucionarna 1848. godina u Evropi.

Učenik treba da:

- se upozna sa razvojem kapitalizma,
- zna šta je revolucija i njene vrste,
- upozna s Francuskom građanskom revolucijom i njenim posljedicama.

11. EVROPA OD SREDINE XIX VIJEKA DO 1878. GODINE

6

11.1. Ujedinjenje Italije.

11.2. Ujedinjenje Njemačke.

11.3. Habsburško carstvo u drugoj polovini XIX vijeka. Unutrašnje preustrojstvo, pokušaj okretanja prema Balkanu.

11.4. Rusija, pokušaji unutrašnjih reformi. Ruska balkanska politika.

Učenik treba da:

- se upozna sa imperijalizmom i historijom Evrope u drugoj polovini XIX vijeka,
- zna politiku Habzburškog carstva i Rusije prema Balkanu i BiH.

12. BOSNA I HERCEGOVINA OD SREDINE XIX VIJEKA DO 1878. GODINE

6

12.1. Položaj Bosne prema centralnoj vlasti. Provođenje reformi. Saferska naredba.

Vilajetski ustav.

12.2. Stanovništvo. Bošnjaštvo. Privredni napredak, izgradnja komunikacija, prva akcionarska društva, zanatstvo, trgovina, poljoprivreda.

12.3. Politički uticaji iz Srbije i Hrvatske. Seljačke bune i ustanci. Kultura i prosvjeta.

Učenik treba da zna:

- historijske događaje u BiH od polovine XIX vijeka do 1878. godine,
- o političkom djelovanju iz Srbije i Hrvatske prema BiH,
- o kulturi i prosvjeti u BiH u drugoj polovini XIX vijeka.

TREĆI RAZRED

1 čas sedmično – 35 časova godišnje

ZADACI

- da se učenici upoznaju sa razvojem, nauke, tehnike i kulture na razmeđu dva vijeka;
- da se upoznaju s društvenim, političkim i kulturnim razvojem BiH pod Austrougarskom upravom;
- da se učenici upoznaju sa uzrocima, rezultatima i posljedicama Prvog svjetskog rata ;
- da se učenici upoznaju sa prilikama u BiH za vrijeme Prvog svjetskog rata i sa njenom ulogom u jugoslavenskom pitanju;
- da se učenici upoznaju sa društvenim, političkim i privrednim prilikama u svijetu između dva svjetska rata;
- da se učenici upoznaju sa društvenim, ekonomskim, političkim i kulturnim prilikama u BiH između dva svjetska rata;

Pregled programskih sadržaja

Tipovi sati	sati za obradu	ostali
I Međunarodni odnosi od 1878. do 1914. godine	2	1
II Bosna i Hercegovina od 1878. do 1914. godine	3	1
III Prvi svjetski rat	3	1
IV Bosna i Hercegovina u Prvom svjetskom ratu	3	1
V Bosna i Hercegovina i jugoslavensko pitanje	3	1
VI Bosna i Hercegovina i Jugoslavija između dva svjetska rata	4	2
VII Svijet između dva svjetska rata	4	2

- 31 čas obrade i ponavljanja i utvrđivanja
- 2 časa sistematizacije gradiva
- 2 časa posjete kulturno – historijskim spomenicima

Napomena: Ostvariti korelaciju sa nastavnim predmetima Geografija, Bosanski, hrvatski i srpski jezik i književnost, Likovna i Muzička kultura.

TREĆI RAZRED

1. MEĐUNARODNI ODNOSI OD 1878. DO 1914. GODINE 3

1.1. Kolonijalno pitanje i odnosi među velikim silama.

1.2. Stvaranje Trojnog saveza i Antantne. Suprotnosti među blokovima.

Međunarodne krize i preduslovi za I svjetski rat.

Učenik treba da:

- se upozna sa međunarodnim odnosima 1878. do 1914. godine,
- zna o stvaranju blokova velikih sila i krize pred I svjetski rat.

2. BOSNA I HERCEGOVINA OD 1878. DO 1914. GODINE 4

2.1. Bosna i Hercegovina na Berlinskom kongresu, međunarodni mandat za okupaciju Bosne i Hercegovine. Borba protiv austro-ugarskih trupa, okupacija Bosne i Hercegovine.

2.2. Uspostavljanje austro-ugarske vlasti, državno – pravni položaj. Ustanak 1882. godine. Pokret Bošnjaka i Srba za vjersku i provjetnu autonomiju.

Bošnjaštvo. Uticaj vanjskih činilaca na vjerske i nacionalne odnose u Bosni i Hercegovini.

2.3. Političke stranke. Aneksija. Bosanski sabor. Privreda, kultura i prosvjeta.

Učenik treba da:

- zna o Berlinskom kongresu,
- herojskom otporu bosanskih branilaca protiv austro – ugarske okupacije,
- se upozna sa društvenim, političkim, privrednim i kulturnim prilikama u BiH u vrijeme austro – ugarske okupacije.

3. PRVI SVJETSKI RAT

4

- 3.1. Uzroci izbijanja rata. Ratne operacije, stanje na glavnim frontovima.
- 3.2. Pomorski rat. Revolucija u Rusiji, istupanje iz rata. Ulazak SAD-a u rat.
- 3.3. Promjena ravnoteže snaga, završnica rata. Poraz Centralnih sila. Rezultati rata i njegove posljedice.

Učenik treba da:

- se upozna sa uzrocima, tokom, rezultatima i posljedicama I svjetskog rata.

4. BOSNA I HERCEGOVINA U PRVOM SVJETSKOM RATU

4

- 4.1. Sarajevski atentat i početak rata, mobilizacija stanovništva u austro - ugarsku vojsku.
- 4.2. Bosna i Hercegovina kao neposredno ratno poprište 1914 – 1915. godine.
- 4.3. Ljudski gubici Bosne i Hercegovine u I svjetskom ratu. Socijalne i ekonomske prilike u BiH 1915-1918.

Učenik treba da:

- zna o prilikama u BiH tokom I svjetskog rata.

5. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLAVENSKO PITANJE

4

- 5.1. Kombinacija oko državno – pravnog položaja Bosne i Hercegovine do 1914. - 1917. godine, “Jugoslavensko pitanje”, Niška deklaracija, Jugoslavenski odbor.
- 5.2. Majnska deklaracija. Krfska konferencija o jugoslavenskom ujedinjenju. Akcije bosansko - hercegovačkih političara u Bosni i Hercegovini.
- 5.3. Stvaranje narodnih vijeća u južno-slavenskim zemljama Austro – ugarske. Proglašenje Države Slovenaca, Hrvata i Srba, ulazak Bosne i Hercegovine u Kraljevinu SHS.

Učenik treba da:

- se upozna sa tokom rješavanja “Jugoslavenskog pitanja”,
- zna o ulasku Bosne i Hercegovine u Kraljevinu SHS.

6. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLAVIJA IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

6

- 6.1. Stanje u Bosni i Hercegovini neposredno po stvaranju Kraljevine SHS. Agrarno pitanje. Političke stranke. BiH u izborima za Ustavotvornu skupštinu Kraljevine SHS. Ustavotvorna skupština i pitanje BiH kao nacionalno – političko pitanje.
- 6.2. Položaj BiH prema Vidovdanskom ustavu. BiH za vrijeme šestojanuarske diktature. Državni centralizam i nacionalni unitarizam. Položaj vjerskih zajednica.
- 6.3. Oktroisani ustav Kraljevine Jugoslavije. Petomajski izbori 1935. i formiranje vlade Stojadinović – Spaho – Korošec. Pisma “napredne studentske omladine” iz BiH o autonomiji BiH.
- 6.4. Sporazum Cvjetković – Maček i uspostavljanje Banovine Hrvatske, Pokret za autonomiju BiH, opće kulturne prilike u BiH.

Učenik treba da zna:

- društvene, ekonomske, političke, vjerske i kulturne prilike u BiH između dva svjetska rata.

7. SVIJET IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

6

- 7.1. Mirovni ugovori, nastanak novih država. Društvo naroda. “Versajski sistem”. Politika kolonijalnih sila. Antikolonijalni i oslobodilački rat.
- 7.2. Turska: nacionalni pokret, ukidanje carstva i proglašenje republike. Revolucija u Kini. Antikolonijalna borba na indijskom potkontinentu, evropske kolonije u Africi. Privredna obnova.
- 7.3. SAD u svjetskoj politici i privredi. “Velika kriza” (1929 – 33.). Kriza građanske demokratije.
- 7.4. Fašisti u Italiji. Nacisti u Njemačkoj. Japanski militarizam. Građanske diktature u evropskim državama. Ekspanzija totalitarnih režima i njihove pripreme za rat.

Učenik treba da se:

- upozna sa društvenim, ekonomskim, političkim i kulturnim prilikama u svijetu između dva svjetska rata.

ČETVRTI RAZRED
1 čas sedmično – 35 časova godišnje

ZADACI

- da se učenici upoznaju sa Drugim svjetskim ratom kao velikim obračunom demokratskih i fašističkih snaga;
- da se upoznaju sa teškim patnjama i stradanjem stanovništva BiH u Drugom svjetskom ratu;
- da se učenici upoznaju sa najznačajnijim događajima, procesima i pojavama poslije drugog svjetskog rata;
- da se učenici upoznaju sa karakteristikama razvoja BiH poslije Drugog svjetskog rata.

Tipovi sati	sati za obradu	ostali
I Drugi svjetski rat	4	2
II Bosna i Hercegovina u Drugom svjetskom ratu	4	3
III Svijet poslije Drugog svjetskog rata	3	2
IV Bosna i Hercegovina poslije Drugog svjetskog rata	5	3

- 26 časova obrade i ponavljanja i utvrđivanja
- 2 časa sistematizacije gradiva
- 2 časa posjete kulturno – historijskim spomenicima

Napomena: Ostvariti korelaciju sa nastavnim predmetima Geografija, Bosanski, hrvatski i srpski jezik i književnost, Likovna i Muzička kultura.

ČETVRTI RAZRED

1. DRUGI SVJETSKI RAT

6

- 1.1. “Munjeviti rat” – početni uspjesi osovinskih sila.
- 1.2. Ratni ciljevi Osovine. Karakteristike okupacionih sistema.
- 1.3. Formiranje savezničke koalicije. Savezničke konferencije. Napad na SSSR i otvaranje “Istočnog fronta”. Ulazak SAD u rat: tok ratnih operacija na Pacifiku.
- 1.4. Prekretnice rata. Kapitulacija Italije. Završne ratne operacije: poraz Njemačke i Japana. Svijet na kraju “totalnog rata”.

Učenik treba da:

- se upozna sa uzrokom, tokom i posljedicama Drugog svjetskog rata,
- zna da je došlo do obračuna između fašističkih i demokratskih snaga u Drugom svjetskom ratu.

2. BOSNA I HERCEGOVINA U DRUGOM SVJETSKOM RATU

7

- 2.1. Aprilski rat, kapitulacija i podjela Kraljevine Jugoslavije, podjela na interesne sfere. Uključivanje BiH u okvire NDH.
- 2.2. Antifašistički otpor, razvitak NOP-a kao dijela velike antifašističke borbe, osnivanje NOO.
- 2.3. BiH kao centar NOB-a. Prvo zasijedanje AVNOJ-a i ZAVNOBiH-a. Obnova bosanske državnosti. Drugo zasijedanje AVNOJ-a i ZAVNOBiH-a.
- 2.4. Poraz kvislinških formacija. Treće zasijedanje ZAVNOBiH-a. Proglašenje Skupštine i formiranje prve vlade BiH.

Učenik treba da:

- zna o teškim patnjama i stradanjima stanovništva BiH u Drugom svjetskom ratu,
- se upozna sa obnavljanjem bosansko – hercegovačke državnosti i ulaskom u novu Jugoslaviju.

3. SVIJET POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA

5

3.1. Suđenje ratnim zločincima u Njemačkoj, Japanu i Jugoslaviji. Promjene odnosa snaga poslije završetka rata. UN u svjetskoj politici.

3.2. "Hladni rat" i vojnopolitički blokovi. Detant. Ekonomski i tehnološki razvoj zapadnog svijeta. Kraj kolonijalne ere: nastanak novih država u Aziji i Africi.

3.3. Pokret nesvrstanih. Pojava socijalističkih država, odnosi sa Zapadom. Raspad socijalizma.

3.4 Velika previranja i ratovi na području Bliskog i Srednjeg istoka. Ideja evropske integracije.

Učenik treba da:

- se upozna sa najznačajnijim događajima, procesima i pojavama u svijetu nakon Drugog svjetskog rata do danas.

4. BOSNA I HERCEGOVINA POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA

8

4.1. Ljudski gubici i ratna razaranja u BiH. BiH u prvom ustavu NRBiH. Period obnove zemlje.

4.2. Agrarna reforma i kolonizacija, nacionalizacija privrede, otpori nacionalizaciji.

4.3. Informbiro i sukob Staljin – Tito. Kolektivizacija na selu i otpor seljaštva. Uvođenje samoupravljanja.

4.4. BiH u ustavnim reformama Jugoslavije do 1974. godine. Razvoj obrazovanja, nauke, kulture. Dogovorna ekonomija i njene posljedice na BiH. Politička i ekonomska kriza SFRJ i njen raspad.

4.5. Referendum o samostalnosti BiH, međunarodno priznanje i prijem R BiH u OUN. Agresija na BiH.

Učenik treba da:

- zna najznačajnije događaje i karakteristike razvoja BiH poslije Drugog svjetskog rata,
- zna o političkoj i ekonomskoj krizi u Jugoslaviji i njenom raspadu,
- zna o osamostaljenju BiH, prijemu u OUN i agresiji na BiH.

UPUTE ZA IZVOĐENJE PROGRAMA

Program historije za gimnaziju se zasniva na historijskoj nauci iz koje proizilaze sadržaji pomoću kojih se ostvaruje humanistička funkcija nauke - širenje historijskog znanja kao cilja obrazovanja, s jedne, i razvijanje naučno zasnovane historijske svijesti i historijskog mišljenja kao humanističkog cilja odgoja učenika, s druge strane. U tom sklopu, treba i u nastavi historije, u kontinuitetu, ostvarivati univerzalne odgojne principe, koje je utvrdio Unesco (UNESCO), a koji doslovno glase:

1. Upoznavanje i poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda;
2. Njegovanje solidarnosti, tolerancije i rješavanje sukoba nenasilnim putem;
3. Priznavanje prava na različitost mišljenja, stavova i uvjerenja;
4. Borba protiv predrasuda i svih oblika diskriminacije;
5. Pozitivno reagovanje pojedinaca na promjene u okruženju;
6. Kultivisanje kritičkog mišljenja, što uključuje medijsku, kulturnu i političku pismenost;
7. Razvijanje senzibiliteta za ekološke probleme.

Odgojna suština historije, sadržana u samoj nauci, ostvaruje se u nastavi historije. Dok u historijskoj nauci ne postoje ograničenja, dotle se u nastavi historije sadržaji ograničavaju kako po obimu, tako i po dubini i širini, interpretacije. Programom dati sadržaji zasnivaju se na izučavanju reprezentativnih procesa, pojava i događaja u okvirima datog vremena (fond časova) i uzrasta učenika. Nastavni sadržaji, za izučavanje historije u gimnazijama, odabrani su prema sljedećim kriterijima:

- Izučavanje onih procesa, pojava i događaja iz kojih se najjasnije vide opće karakteristike svjetsko - historijskog razvitka određene historijske epohe;
- U okviru svjetsko - historijskog razvitka se predviđa detaljnije izučavanje nastavnih sadržaja iz historije Bosne i Hercegovine u svakoj epohi razvitka ponaosob;
- Odabrani su sadržaji na kojima se može ostvarivati humanistički, patriotski, moralni, estetski odgoj učenika;
- Odabrani su programski sadržaji, koji treba da doprinesu formiranju historijske svijesti i historijskog mišljenja, kao i sadržaji koji vode ravnopravnosti ljudi, demokraciji, vjerskim slobodama i slobodama svjetonazora.

Programom odabrani nastavni sadržaji historije u gimnaziji usklađeni su sa programom historije u osnovnoj školi, kako bi se osiguralo izučavanje historije ljudskog društva na principu koncentričnih krugova. Prilikom realizacije programskog sadržaja iz historije u gimnaziji, nužno je voditi računa o sljedećim zahtjevima:

1. Na prvom času školske godine, u svakom razredu treba učenike upoznati sa programom koji će se izučavati, načinom korišćenja udžbenika i priručnika, kao i sa korelativnim predmetima čiji pojedini sadržaji višestranu doprinose ostvarivanju programa.

2. Svako tematsko područje treba realizirati tako da se istakne značaj, uloga i mogućnost sadržaja za ostvarivanje općih ciljeva i zadataka, odgoja i obrazovanja učenika, a posebno ciljeva i zadataka nastave historije. Da bi se uspješno, efikasno i racionalno realizirali opći zadaci nastave historije, treba planirati posebne ciljeve i zadatke svakog tematskog područja kako bi se kontinuirano, planski i sistematski ostvarili. Iz tako formulisanih ciljeva i zadataka pojedinih tematskih područja treba konkretizovati posebne ciljeve i zadatke svake nastavne jedinice.

3. Mada nastava historije, po pravilu, podrazumijeva prezentiranje gotovih naučnih rezultata, neophodno je da nastavnici, koristeći se pedagoškom teorijom i praksom, nastavu organiziraju tako da i do ovih naučnih rezultata učenici dolaze samostalno. Zato se u nastavi historije treba koristiti raznovrsnim izvorima saznanja, kako bi se kod učenika razvijalo kritičko rasuđivanje i stvaralačko mišljenje.

4. Samim odabiranjem programskih sadržaja nije zagarantovana njihova naučna interpretacija. Sigurnost da se historija naučno interpretira je stručna osposobljenost nastavnika, kako bi mogli da otklone slabosti nastave historije koje su se do sada ispoljavale.

5. U programu je dato naglašeno mjesto izučavanju razvoja i značaja kulture za svaku epohu. Međutim, pošto se kultura izučava i u drugim predmetima (Bosanski jezik i književnost, Likovna i Muzička kultura), u realizaciji programa treba voditi računa o korelaciji sadržaja iz historije sa programskim sadržajima u tim predmetima.

Prilikom izučavanja evropskog i svjetskog kulturnog naslijeđa, a posebno kulturnog naslijeđa Bošnjaka, treba se koristiti očiglednošću (slike, izvorni tekstovi, film, muzeji,...).

6. Ovim programom dato je odgovarajuće mjesto historiji religije, religijskom utjecaju crkve na društvo. To će omogućiti učenicima da na historijskom materijalu detaljnije prouče realnu ulogu i značaj religije u ljudskom društvu. Prilikom tumačenja religije, potrebno ju je predstavljati u konkretnim historijskim okvirima.

7. Odabrani sadržaji u programu historije, ako se obrade kako valja, predstavljaju onaj minimum na osnovu kojih se mogu širiti i produbljivati historijska znanja pomoću kojih će učenici moći korigovati površna viđenja i dopunjavati nepotpuna znanja. To će im pomoći da bolje razumiju prošlost, da se određenije odnose prema sadašnjosti i usmjere prema budućnosti. Jednom riječju, historija je svjedočanstvo ljudskog razvoja, svjedočanstvo borbe o napretku ljudskog uma i ljudskog duha. Nastavnici trebaju u realizaciji, a naročito u interpretaciji programskih sadržaja, da se koriste širim izvorima saznanja (izvorni dokumenti, monografije, beletristika i drugim raznovrsnim izvorima saznanja). Zbog toga se realizacija ovog programa treba da zasniva, što je više moguće, na samostalnom radu učenika.

8. Očiglednost u nastavi historije u gimnazijama, s obzirom na uzrast učenika, ima ograničenu efikasnost i racionalnost. Svako pretjerivanje vodi didaktičkoj simplifikaciji izučavanih procesa, pojava i događaja. Da se ne bi upalo u zamku, koja je privlačna u nastavnoj praksi kada se nauka svodi na didaktičke igre (gledanje filmova, slika...), nužno je ovu

očiglednost dovesti u funkciju ciljeva i zadataka nastave historije na gimnazijskom nivou obrazovanja.

9. Uspješna realizacija programa historije u gimnazijama zavisi, najviše, od nastavnika i njegove stručnosti, ali gotovo u istoj mjeri i od raspoloživog i lahko dostupnog fonda historijske i druge literature. Ni jedan čas historije u gimnazijama ne bi trebalo proći bez upotreba raznovrsnih izvora saznanja i historijske literature (memoari, monografije, enciklopedije, leksikoni...).

10. Uspješna realizacija programskih sadržaja zavisi i od pravilne i racionalne tipološke i metodičko-didaktičke strukture nastave. Tom cilju služi i predočena tipološka distribucija časova; nastala kao rezultat afirmisanih iskustava nastavne prakse, navedena funkcionalna distribucija (časovi obrade i ostali tipovi časova) može da posluži kao orijentacija u makro i mikro planiranju ostvarivanja programa, što znači da nema pretenzije konačnosti i obaveznosti pridržavanja.